

Минатимуть роки, буде змінюватися й сама республіканська партійна організація, але саме на нинішнє покоління дослідників історії республіканської парторганізації випало завдання подати якомога більшу допомогу ЦК Компартії України в ідеологічному зміцненні республіканської партійної організації. А це можливо зробити лише в умовах критичної, принципової і справедливої оцінки її історичного минулого. Саме тому вельми актуальним вбачається переосмислення позитивного й негативного досвіду партійних форумів, оскільки на них вироблялись основні завдання і цілі, давались установки місцевим осередкам по їх втіленню у життя.

На нашу думку, авторський колектив книги в основному виконав це відповідальне завдання. Вона ознайомить широкі кола читачів з важливими сторінками з історії форумів республіканської парторганізації.

Одержано 18.04.91

О. Д. ЗУБАЛИЙ (Київ)

СИЛА, ПОБЕДИВШАЯ ФАШИЗМ |

В. А. Замлинский, В. Н. Вашкевич, В. Я. Галан и др.

Под ред. В. А. Замлинского.

Киев, Выща шк., 1990.— 152 с.

Авторський колектив під керівництвом В. О. Замлинського поставив перед собою непросте завдання — комплексно, в дусі нових підходів показати вклад радянського народу в розгром фашистської Німеччини, розкрити соціально-політичні, економічні і воєнні фактори перемоги, її всесвітньо-історичне значення.

Спираючись на попередні видання, присвячені війні, а також використовуючи нові джерела, автори розкрили інтеграцію воєнної промисловості багатьох країн у відновленні воєнного потенціалу Німеччини, показали суть гітлерівської геополітики, що відіграла роль пропагандистського стрижня, навколо якого формувалася зовнішня політика фашизму.

У книзі наводиться ряд нових документів, в тому числі дані щодо договорів від 23 серпня і 28 вересня 1939 р. та підписаних секретних протоколів. Автори знайомлять читача з різними точками зору на ці події й висловлюють свою думку з цих питань.

В монографії значно ширше, порівняно з іншими публікаціями, наводяться різні точки зору як зарубіжних, так і радянських дослідників, робиться справедливий висновок про те, що саме радянсько-німецький фронт був найголовнішим на протязі всієї війни. Вміщені в книзі таблиці (всього 8) дають змогу читачу проаналізувати співвідношення сил на різних фронтах війни, характеристику другої світової війни, втрати гітлерівської Німеччини за 1939—1945 рр. Розповідаючи про наші втрати, автори зазначають, що тільки обнародування повних статистичних даних про війну дасть змогу назвати більш-менш точну їх кількість.

На основі великого фактичного матеріалу в книзі дається оцінка вкладу західних союзників у досягнення загальної перемоги над фашистським блоком, справедливо підкреслюється, що саме Збройні Сили Радянського Союзу зупинили агресора і розгромили його головні сили. Значне місце в ній відводиться питанню створення антигітлерівської коаліції. На сторінках книги підкреслюється, що це був унікальний

союз держав з різним суспільним і державним ладом, які об'єдналися в боротьбі проти спільного ворога. На основі різних документів автори показують, як складалися й розвивалися відносини між країнами цієї коаліції.

Інтерес викликають ті сторінки праці, де показано інтернаціональний подвиг Радянських Збройних Сил при визволенні народів Європи, йдеться про підтримку нашим народом антифашистської боротьби в інших країнах, про допомогу, яку подавав Радянський уряд у створенні іноземних національних формувань на нашій території і спільній боротьбі із загальним ворогом — фашизмом. Авторі показують, що подвиг Радянських Збройних Сил, які визволили багато народів від фашистського гніту, був високо оцінений всім прогресивним людством, наводять чимало прикладів оцінки перемоги радянських воїнів.

У праці розглядаються джерела перемоги над ворогом. На жаль, у ній досить скупо говориться про моральні аспекти перемоги над фашизмом як всередині країни, так і під час походу в країни Європи. Розкриваючи джерела перемоги над ворогом, автори лише одним реченням говорять, що «в частинах і з'єднаннях комуністи й командири та політпрацівники виховували у бійців рішучість відстоювати кожен п'ядь радянської землі...» (с. 112).

З позицій нового політичного мислення оцінюються в книзі уроки війни і сучасність. Авторі справедливо зазначають, що хід і результати війни значно вплинули на дальший світовий розвиток. Насамперед виникли сприятливі умови для народно-демократичних революцій у ряді країн Європи й Азії, поширювався антифашистський демократичний рух, відновлювався багатопартійний уклад, сподівання на краще майбутнє здавалися реальністю. Проте Сталіну вдалося в перші післявоєнні роки взяти у свої руки контроль над комуністичними партіями країн Східної Європи і нав'язати їм свій шлях будівництва соціалізму, утвердити в цих країнах авторитарну систему влади. Авторі рецензованої праці доводять, що нав'язана іншим країнам сталінська модель соціалістичного будівництва затримала їх поступальний рух. Криза стала неминучою.

Праця не позбавлена й окремих недоліків. У ряді випадків автори дещо спрощено підходять до розгляду деяких питань (див. с. 66 — з приводу затримки відкриття другого фронту; с. 48, 59 — великих втрат у 1942 р. у районі Харкова, а також у 1945 р. у ході Берлінської операції; с. 85—86 — слід було б ґрунтовніше розповісти про польські формування, що готувалися в СРСР, а потім були виведені в Іран, про їх дальшу долю; с. 97 — допущена суттєва неточність щодо часу підняття Червоного Прапора Перемоги М. А. Єгоровим і М. В. Кантарія). На наш погляд, варто було б ширше показати й вплив культу особи Сталіна на розвиток міжнародного робітничого та комуністичного руху в боротьбі з фашистською загрозою, з позицій сьогодення висвітлити джерела Перемоги радянського народу у Великій Вітчизняній війні. В книзі є такий розділ, але тему розкрито поверхово. Авторі нерідко обмежуються констатацією фактів, але не висловлюють своєї думки, власних оцінок.

В цілому монографія написана доступною мовою. Її з інтересом прочитають не лише науковці, викладачі й пропагандисти, а і всі, хто цікавиться історією минулої війни.

Одержано 17.02.91.

І. Т. МУКОВСЬКИЙ (Київ), *П. О. САВЧУК* (Ровно)